

3. Ефективне патріотичне виховання можливе за таких педагогічних умов: використання виховного потенціалу навчальних предметів з метою патріотичного виховання; залучення молоді до участі в соціально-значимих проектах патріотичного спрямування; активне вивчення національно-культурної спадщини українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–129. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І. Бех, К. Чорна. Київ. – 2014. – 48 с.
2. Волошина Н.М. Соціально-філософський вимір патріотизму сучасного українського суспільства. Автореф. канд філософ. наук. – К., 2010р.
3. Кульчицький В.Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект) / В.Й. Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. – 2013. – №30. – С.76-78.
4. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва / Стьопіна Олена Геннадіївна. – Автореф. канд. пед. наук. – Луганськ – 2007 – 23 с.

УДК 378.01:371.132

Юлія Колісник-Гуменюк
канд. пед. наук, старший науковий співробітник
Відокремлений структурний підрозділ
«Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Професійна підготовка майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін має бути спрямована на забезпечення якості освіти. Така підготовка є для України новим та малодослідженим явищем, що потребує вивчення та застосування зарубіжного досвіду. В основі життєвого устрою країн Європи, Америки та Сходу лежить художнє світосприйняття. Зокрема, вся життєдіяльність особистості підпорядковується збереженню, засвоєнню та впровадженню у повсякденне життя власних багатовікових традицій. Життєва та творча сила культури засобами художнього виховання передається підростаючому поколінню, естетизує їхню свідомість, сприяє формуванню основних якостей національного характеру, впливає на позитивне і відповідальне ставлення до справи та оточуючих людей, визначає комплекс цінностей і психологічні пріоритети.

У статті розкривається поняття естетичного виховання студентів як цілеспрямованого і планомірного процесу: формування естетичних понять, смаків та ідеалів, ставлення до професії, природи, мистецтва, суспільства, взаємовідносин, а також розвитку творчого компонента професійної діяльності за законами краси та емоційної чуйності. Цей процес передбачає набуття студентами естетичних знань і формування у них відповідних переконань, інтересів, навичок і вмінь.

Ключові слова: митець, творчість, освіта, естетика, виховання, підготовка, викладач, студент, художник.

Юлія Колісник-Гуменюк

канд. пед. наук, старший научный сотрудник

Обособленное структурное подразделение

«Львовский учебно-научный центр профессионального образования»

Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова

г. Львов, Украина

ПРОБЛЕМЫ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ДИСЦИПЛИН

***Аннотация.** Профессиональная подготовка будущих преподавателей профессионально-художественных дисциплин должна быть направлена на обеспечение качества образования. Такая подготовка является для Украины новым и малоисследованным явлением, требует изучения и применения зарубежного опыта. В основе жизненного уклада стран Европы, Америки и Востока лежит художественное мировосприятие. В частности, вся жизнедеятельность личности подчиняется сохранению, усвоению и внедрению в повседневную жизнь собственных многовековых традиций. Жизненная и творческая сила культуры средствами художественного воспитания передается подрастающему поколению, эстетизирует их сознание, способствует формированию основных качеств национального характера, влияет на положительное и ответственное отношение к делу и окружающим людям, определяет комплекс ценностей и психологические приоритеты.*

В статье раскрывается понятие эстетического воспитания студентов как целенаправленного и планомерного процесса: формирование эстетических понятий, вкусов и идеалов, отношение к профессии, природе, искусству, обществу, взаимоотношений, а также развития творческого компонента профессиональной деятельности по законам красоты и эмоциональной отзывчивости. Этот процесс предусматривает приобретение студентами эстетических знаний и формирование у них соответствующих убеждений, интересов, навыков и умений.

***Ключевые слова:** творчество, образование, эстетика, воспитание, подготовка, преподаватель, студент, художник.*

Yuliya Kolisnyk-Humenyuk

PhD (Pedagogy), Senior Lecturer

Separate Structural Subdivision

«Lviv Educational and Scientific Center for Vocational Education»

at M.P. Drahomanov National Pedagogical University

Lviv, Ukraine

PROBLEMS OF AESTHETIC EDUCATION IN TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PROFESSIONAL-ARTISTIC DISCIPLINES

***Abstract.** The professional training of future teachers of professional-artistic disciplines should be aimed at ensuring the quality of education. Such training is a new and under-researched phenomenon for Ukraine that requires the study and application of foreign experience. Artistic worldview lies at the heart of the lifestyle in the countries of Europe, America and the East. In particular, all livelihoods of the individual are subject to the preservation, assimilation and implementation of their centuries-old traditions into everyday life. The vital and creative power of culture by means of artistic education is transmitted to the younger generation; it aesthetizes their consciousness, promotes the formation of the basic qualities of the national character, influences the positive and responsible attitude to the surrounding people, and defines a set of values and psychological priorities.*

The article considers the concept of students' aesthetic education a purposeful and systematic process: the formation of aesthetic concepts, tastes and ideals, attitude to the profession, nature, art, society, relationships, as well as the development of the creative component of professional activity

according to the laws of beauty and emotional sensitivity. This process involves the acquisition of aesthetic knowledge by students and the formation of corresponding beliefs, interests, skills and abilities.

Key words: *creativity, education, aesthetics, education, training, teacher, student, artist.*

Естетичне виховання розглядається як один із важливих напрямів у процесі реалізації завдань вітчизняної вищої школи. Сучасна педагогіка розглядає естетичне виховання як один з універсальних аспектів культури особистості, що забезпечує її рівень відповідно до соціального й психофізичного розвитку людини під впливом мистецтва та інших об'єктів і явищ реальності [9, с. 625]. Важливу роль у забезпеченні результативності підготовки та естетичного виховання студентів відіграє творче використання відповідного світового досвіду у галузі професійної підготовки творчої молоді. Викладачі професійно-художніх дисциплін, покликані здійснювати естетичне виховання підростаючого покоління, навчати бачити і розуміти прекрасне у житті і мистецтві, допомагати реалізувати себе у художній творчості. В умовах трансформування економічних підвалин держави, виникає необхідність підготовки кваліфікованих фахівців, здатних приймати нестандартні рішення, творчо перетворювати навколишню дійсність, постійно самовдосконалюватися.

Відповідно до Державної національної програми “Освіта: Україна XXI століття” одним із стратегічних завдань реформування освіти визначено формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини”; а також зазначена необхідність підготовки нового покоління педагогічних кадрів, розвиток їхніх природних здібностей і можливостей, підвищення професійного й культурного рівня [6, с. 3]. Підготовка кваліфікованих спеціалістів – складний процес, який вимагає постійного вдосконалення та поглиблення теоретичної бази навчання, пошуку та втілення нових методів і прийомів у навчальний процес. Національна доктрина розвитку освіти в Україні висуває завдання забезпечення державою підготовки “кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій”.

Людині потрібні нові принципи для того, щоб задавати темп свого життя і планувати його разом з кардинально новою формою освіти, які допомагають підвищити її адаптивність у суспільстві.

За визначенням А. Голизової, художньо-естетичний розвиток особистості проходить під дією мистецтва на людину і включає в себе такий необхідний компонент як художня освіта, яка дає можливість розуміти специфічну мову мистецтва та оцінювати оточуюче крізь призму естетичних категорій [5, с. 10].

Мистецтво є ефективним засобом розвитку особистості. Сприяє формуванню у людини здібностей та смаку, естетичного досвіду та ціннісних орієнтацій, сприяє вдосконаленню почуттєвої культури особистості. Вплив мистецтва на виховання людини визначальною мірою залежить від його художньо-естетичного розвитку, адже без знання законів художнього відображення дійсності, без розуміння мови і художніх засобів, мистецтво не збуджує ні думок, ні глибоких почуттів. Воно приносить задоволення і насолоду тільки людині, яка має відповідну підготовку і достатньою мірою естетично та духовно освічена.

Мистецтво є частиною суспільної свідомості, визначає ставлення людини до світу. Воно входить до системи ціннісно-орієнтаційних факторів поведінки особистості. Його вплив є значним, воно багато в чому зумовлює різні сфери життя особистості. Очевидний вплив мистецтва на особистість виявляється в її прагненні до естетизації себе та свого мікросередовища.

В житті людини мистецтво виконує ряд функцій: гедоністичну, науково-пізнавальну, комунікативну, художньо-естетичну, утилітарно-практичну, виховну, розвивальну та інші. Гедоністична (грец. «задоволення», «насолада») функція визначається чуттєво-емоційною природою і чарівністю мистецтва, красою образів, які при сприйманні, спогляданні приносять насолоду; науково-пізнавальна – як спосіб опановування певною сумою знань, навиків і умінь; комунікативно-інформативна – як засіб спілкування з митцями усіх часів та народів, різних регіонів, країн і континентів; зберігання і передача інформації історії людства творами мистецтва; художньо-естетична функція задовільняється в середовищі краси і полягає у можливостях розвитку чуттєвої (сенсорної) сфери розвитку дитини, здатності відчувати колір, форму, фактуру тощо; утилітарно-практична функція – це прикладне (практичне) застосування, використання, призначення виробів, речей, творів мистецтва; виховна – мистецтво, краса позитивно впливають на людину.

Досвід естетичного набувається в практичній художній діяльності, коли людина починає духовно прозрівати, завдяки поступовому оволодінню вміннями помічати красу довкілля, вміннями оцінки й добору естетично-досконалого. Проблеми естетичного виховання засобами мистецтва, художньої освіти завжди були в центрі уваги педагогічної науки та практики. В різні часи у вітчизняній педагогіці вони досліджувались С. Андрєєвим, П. Блонським, О. Буровим, І. Зязюном, С. Квятковським, Б. Лихачовим, Б. Неменським, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалкою, О. Рудницькою, Г. Шевченко, В. Щацьким, А. Щербо, Б. Юсовим та іншими.

С. Андрєєв вважає, що розвиток почуття краси є першим ступенем до створення в душі ідеалу, від краси зовнішньої людина переходить до краси

моральної, а моральні ідеали, лише можуть служити добрими путівниками на життєвому шляху [1].

Р. Арнхейм вважав: «Естетична досконалість є не що інше як засіб, за допомогою якого художнє висловлювання досягає своєї мети... Зразки при цьому не тільки повинні бути правильними, вони також мають бути доведені до найкращої реалізації; тому що якраз завдяки своїй прозорості й міцності об'єкт мистецтва впливає на людину...» [2, с. 276-277].

Т. Б'юзен стверджує, що саме двохпівкульне мислення є важливим чинником щодо прояву творчого розвитку особистості. Учений провівши численні експерименти констатував факти, які переконливо доводять, що у процесі активізації взаємодії лівої та правої півкуль мозку синергетично виробляється нова інформація, яка набуває ще більшої інтелектуальної і творчої потужності [3, с. 23]. Найчастіше таке явище спостерігається у стані спокою, під час сну, перед сном та після пробудження, у процесі бігу, плавання, довгих поїздок на транспорті, прослуховування музики, малювання, а також тривалих прогулянок.

Естетичне є однією з провідних рис професійно-художніх дисциплін, яка надає можливість студентській молоді за допомогою своїх почуттів, мистецтва та практичного перетворення, опанувати духовно-емоційно світ одночасно створюючи нові, неіснуючі речі, процеси, художні цінності. Створюючи речі та надаючи їм функціональні та естетичні властивості, митець формує естетичний смак людини, що користується цими речами, живе в предметному середовищі, виховує в ньому відповідне ставлення до речей, а через них – до людей, суспільства, праці.

Сучасна художня освіта відображає домінуючі парадигми в мистецтві. Її можна розбити на цілі, навчальний процес і результати мистецької освіти [10, с. 775-794]. Основними завданнями естетичного виховання студентів ВНЗ є: формування у студентів розуміння прекрасного у житті, навчання і мистецтві; розвиток у вихованців вмінь правильно сприймати прекрасне і бридке, піднесене і низьке, героїчне і непристойне, комічне і трагічне, гармонію, симетрію, пропорцію у явищах дійсності та мистецтва; формування потреби постійного спілкування з прекрасним; розвиток естетичних смаків студентів, формування в них гідного естетичного ідеалу та вміння бачити красу творчості; удосконалення художньої грамотності, ознайомлення з національною і світовою культурною спадщиною, з сучасним мистецтвом; формування потреби художнього саморозвитку; формування потреби, навичок і вмінь естетично-художньої творчості; забезпечення методичної і теоретичної готовності випускників ВЗО проводити естетичне виховання підлеглих у подальшій роботі.

Важлива особливість естетичного виховання полягає в тому, що воно може відбуватись через вплив на особистість естетичних властивостей предметів, через явища навколишнього середовища, за допомогою літератури та мистецтва. Художній і виховний потенціал мистецтва міститься в самій його суті, адже емоційний фактор, естетичні ідеали особистісно домінують над інтелектом у формуванні духовних інтересів, сприйняття світу взагалі. Для підготовки майбутнього викладача професійно-художніх дисциплін, як креативної особистості, корисними є принципи, що їх сформував педагог та художник епохи Відродження Леонардо да Вінчі. Він вважав, що цими принципами мають керуватись особистості, які прагнуть до формування та росту творчого мислення: людина має розвивати власні органи відчуття, тому що сенсорний інтелект – це важливий елемент високо розвиненого, творчо загостреного людського мислення; вивчати науку мистецтва, яка ефективно розвиває праву півкулю мозку; вивчення науки мистецтва як сукупності форм для самовираження та самоаналізу; взаємозв'язку та взаємозалежності усього у світі з огляду на те, що мозок людини це могутній та безкінечний асоціативний механізм [4, с. 44–46].

К. Роджерс перераховує якості, необхідні викладачеві для того, щоб надати чи відновити студентові свободу в учінні. Якості, що полегшують студентові процес учіння і цілеспрямовують його до само учіння. У книзі «Свобода учіння» [11], він дає відповідь на поставлене самим собою питання: «Як я повинен себе змінити, щоб ще більше заохотити моїх студентів до учіння?» Його відповідь зводиться до таких логічних узагальнень: викладач повинен виконувати функцію консультанта-помічника. Він має започаткувати у товаристві своїх студентів початковий клімат гуманного ставлення до них, прихилити їхню довіру до себе і посприяти встановленню міжособистісної довіри в групі; допомогти студентам визначити і конкретизувати їхні цілі та їхні наміри, які можуть бути не лише різноманітними, але й суперечливими; викликати своїми завданнями бажання у кожного студента здійснювати проекти, які мають значення поки що для нього (викладача). Допомогти кожному студентові трансформувати бажання викладача у мотивовану енергію виконавства студента; зробити доступність різних організаційних заходів для кожного студента як джерел учіння; втілити у переконання кожного студента, що викладач є для них другом і порадиником з будь-яких питань; переконати студентів, що в інтелектуальному відношенні, викладач є для них зразком для наслідування; стати безпосереднім учасником колективного процесу учіння зі стабілізацією клімату творчості й доброзичливості в групі, стати рівноправним членом навчальної групи і висловлювати свою точку зору; виявляти ініціативу; залишатися уважним упродовж навчання до вияву тих глибоких чи бурхливих почуттів, які створюють напругу в групі; допомагати студентам полегшувати процес учіння і водночас

розпізнавати і удосконалювати свої власні можливості. Давати студентам свободу творчості. Викладач має полегшувати процес учіння, вводити студента в освітній досвід, тим самим допомагаючи цьому досвідові увійти у внутрішній досвід особистості

А. Маслоу зазначав, що ні викладачі, ні культурний простір не створюють людину, не народжують у неї здатності любити, бути допитливим, філософствувати або творити. Вони надають можливість, створюють сприятливі умови, спонукають, допомагають тому, що існує в самій людині, стати реальним і актуальним [7].

Митці як особливий соціальний тип людей менше пристосовані до реалій буденності. В них постійно бореться бажання мати повноцінне життя для задоволення всіх своїх потреб і пристрасть до творчості, яка безжалісна до всього того, що асоціюється з комфортом, задоволенням, спокоєм. Творче покликання поглинає більшу частину їхніх сил, енергії, часу. Але в цій самопожертві закладена можливість уникнути побутової дрібноти, зароджується шанс проявлення певної самостійності у житті та у творчості.

Л. Фейербах говорив, що у в сі часи люди, не позбавлені обдарованості, масами йшли в мистецтво, прирікаючи себе на неймовірно тяжку працю, яка в дев'яности дев'яти випадках із ста не приносила ні слави, ні багатства, ні навіть внутрішньо усвідомленого успіху. «Однак вони йшли, як неодмінно йде риба – через всі перешкоди – нереститись у дельтах річок, гинучи масами на шляху, аби тільки виконати закладений природою високий обов'язок» [8].

Сьогодні в освіті спостерігаємо тенденції наукової активності щодо пошуків шляхів збереження і розвитку власної ідентичності, знайдення власного місця та шляху у мистецтві. Часто для цього потрібно прожити усе творче життя. У мистецтві, особливе значення займає особистість художника та його творчий талант, вартість якого визначається не лише особливостями і масштабом, а й вмінням використовувати свій талант в процесі творчості, постійно вдосконалюватись у своїй майстерності, вмінням постійно надихатись ідеалами, ідеями та цінностями, які внутрішньо спонукають, і є орієнтиром його художньої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андреев Е. П. Школьное дело в России. Наши общие и специальные школы. — СПб, 1882. — 126 с.
2. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства. — М.: Прометей, 1994. — 352 с.
3. Бьюзен Т. Могущество творческого интеллекта / Пер. с англ. — Минск : Попурри, 2004. — 160 с.
4. Бьюзен Т. Суперинтеллект / Т. Бьюзен. — Минск : Попурри, 2007. — 400 с.
5. Голизова А. В. Художньо-естетичний розвиток підлітків засобами народного мистецтва (з використанням досвіду української школи Східної Галиччини кінця ХІХ – початку ХХ століття): Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. — Луганськ, 1996. — 24 с.

6. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)». — К. : Райдуга, 1994. — 62 с.
7. Маслоу А. Психология бытия. — М., 1997. — 176 с.
8. Психология развития. Теоретические проблемы психологии развития. Познавательное развитие в детском возрасте: Учеб.-метод. пособие : в 3 ч. / Е. В. Опевалова, В. А. Шмакова / Под общ. ред. Е. В. Опеваловой. — Комсомольск-на-Амуре : Изд-во Комсом-на-Амуре гос. пед. ун-та, 2004. — Ч. 1-2.— 214 с.
9. Российская педагогическая энциклопедия: В2-х т. / Под ред. В. В. Давыдова. — Т. 2. — М., 1999. — 625 с.
10. Parsons M. Art and Integrated Curriculum / M. Parsons // *Handbook of Research and Policy in Art Education* / E. W. Eisner, M. D. Day (Eds.). — London : National Art Education Association, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2004. — 888 p.
11. Rogers C. Freedom to Learn. Traduction francais: Liberte Pour Apprendre? — Paris : Dunod, 1976. — 464 p.

УДК 372.853:37.02

Юрій Краснобокий

*канд. физ.-мат. наук, доцент кафедри фізики і астрономії
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ З МОЛЕКУЛЯРНОЇ ФІЗИКИ

Анотація. У статті аналізуються розв'язки задач з молекулярної фізики з позиції статистичного тлумачення процесів випаровування, конденсації та явища вологості повітря. Зміст задач спрямований на розвиток у студентів творчого мислення у процесі застосування теоретичного матеріалу з молекулярно-кінетичної теорії до розв'язання нестандартних задач.

Ключові слова: молекулярна фізика, задачі, процеси випаровування й конденсації, вологість повітря, статистичний метод, творче мислення.

Юрій Краснобокий

*канд. физ.-мат. наук, доцент кафедры физики и астрономии
Уманского государственного педагогического университета им. Павла Тычины
г. Умань, Украина*

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ ПО МОЛЕКУЛЯРНОЙ ФИЗИКЕ

Аннотация. В статье анализируются решения задач по молекулярной физике с позиции статистического толкования процессов испарения, конденсации и явления влажности воздуха. Содержание задач направлено на развитие у студентов творческого мышления в процессе применения теоретического материала с молекулярно-кинетической теории к решению нестандартных задач.

Ключевые слова: молекулярная физика, задачи, процессы испарения и конденсации, влажность воздуха, статистический метод, творческое мышление.